

Boginia L. V. "Verbal notebook" as one of the organization facilities for student's independent work during the pre-university dtuding of of preparatory faculty for foreign citizens at the study of Russian.

This article supposes to consider possibility of strukturizacii of verbal forms on the basis of formal signs, features of conjugation and management with the purpose of providing of foreign students, studying Russian, by an instrument for the independent producing of utterances.

Keywords: groups of conjugation of verbs, verbal management, producing of utterances.

Бондаренко В. В., Бондаренко Л. М.
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
(Україна)

МІЖКУЛЬТУРНИЙ КОНТАКТ ЯК ФАКТОР МОТИВАЦІЇ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ БУДЬ-ЯКІЙ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНИЙ

У статті досліджуються проблеми та закономірності формування мотиваційного забезпечення при навчанні мові країни перебування як іноземній у студентів-іноземців підготовчих факультетів вищих навчальних закладів. Автори пропонують вирішення даної проблеми через визначення "етнопортрету" та порівняння культурної системи студента-іноземця з культурою країни навчання.

Ключові слова: студент-іноземець, етнопортрет, культура, країна навчання, мовний бар'єр, культурний бар'єр, мова навчання, країна перебування.

Постановка проблеми. Студенти-іноземці, що приїждять в Україну на початковому етапі навчання зустрічаються з величезною кількістю проблем. Найбільшою з них, безумовно, є проблема мовного бар'єру. Потрапляючи в абсолютно незнайоме соціальне середовище, відірвані від звичних умов життя, практично жодного слова не розуміючи з того, про що говорять навколо них, студенти-іноземці переживають досить сильний психологічний стрес, що за своєю силою наближається до шокового стану.

Але, якщо мовний бар'єр є абсолютно очевидним, то, як зазначає С. Г. Тер-Мінасова, бар'єр культури стає явним тільки при зіткненні (або порівнянні) рідної культури й чужої, відмінної від неї (іноді ці відмінності є шокуючими, звідси якраз і походить поняття "культурний шок"). У межах власної культури існує стійка ілюзія свого бачення світу, образу життя, менталітету й т.п. як єдиного можливого. Більшість людей не усвідомлюють себе в якості продукту своєї культури навіть у тих рідких випадках, коли вони розуміють, що поведінка представників інших культур визначається їх особливою, дуже часто абсолютно неповторною, культурою. Тільки виходячи за рамки своєї культури іноземні студенти починають розуміти специфіку своєї суспільної свідомості, помічають різницю або вступають у конфлікт культур.

Культурний бар'єр, таким чином, є набагато небезпечнішим і неприємнішим за мовний. Небезпечніший він тому, що культурні помилки сприймаються набагато болючіше, ніж помилки мовні, незважаючи на той факт, що перші набагато легше вибачаються [5, с. 33-34].

Аналіз останніх досліджень з проблематики роботи. Механізм подолання стресової ситуації, в яку потрапляють студенти-іноземці підготовчих відділень, полягає в мотиваційному сплескові, спрямованому на засвоєння мінімального лексичного запасу мови країни перебування. Але, на жаль, період активного засвоєння лексики є явищем досить скороплинним. Як тільки студенти-іноземці набирають мінімальний лексичний багаж, що дозволяє їм спілкуватися на елементарному побутовому рівні, одразу ж настає затухання "першої хвилі" мотиваційного сплеску до навчання мові. Цей етап

навчання іноземній мові країни перебування досить детально досліджений і описаний у роботах таких видатних учених як: І.О. Зимня, О.О. Леонтьєв, В.Г. Костомаров, О. Д. Митрофанова, Ю. Є. Прохоров та багато інших.

Мета та завдання дослідження. Для нашого дослідження ми обрали другий етап мотиваційного забезпечення навчального процесу, тобто вивчення будь-якої мови як іноземної через порівняння національно-культурних особливостей двох контактуючих культур: рідної культури, що притаманна студентів практично на генетичному рівні, і чужої, що необхідна йому для адаптації в новому соціальному середовищі для отримання вищої освіти. Термін “культура” ми розглядаємо з точки зору навчання іноземній мові країни перебування студентів-іноземців підготовчих факультетів як представників іншої лінгвокультурної спільноти. Як зазначав Д.С. Ліхачов: “Мова нації є сама по собі стислим, алгебраїчним виразом усієї культури нації” [3, с. 3]. А С. Г. Тер-Мінасова вважає, що в якомусь сенсі людина є рабом своєї мови: вона з дитинства потрапляє під вплив і владу мови батьків і разом із мовою засвоює культуру того мовного колективу, що її зберігає, членом якого вона зовсім випадково, не маючи жодного вибору, опинилася [5, с. 134]. “Людина не народжується ні росіянином, ні німцем, ні японцем і т.д., а стає ним у результаті перебування у відповідній національній спільноті людей. Виховання дитини відбувається через вплив національної культури, носіями якої є люди, які її оточують” [2, с. 25].

Про співвідношення національної культури й особистості представниками різних наук написано багато. Неспростовним є той факт, що мова формує свого носія. Кожна національна мова не лише відображує, але й формує національний характер. Інакше кажучи, якщо мова формує представника народу – носія мови, до того ж формує його як особистість, то вона повинна відігравати таку ж конструктивну роль й у формуванні національного характеру [5, с. 136].

Виходячи з вище зазначеного, можна зробити висновок, що головним завданням для викладачів будь-якої мови як іноземної є виділення елементів культури, що найбільш яскраво характеризують середньостатистичного носія мови, яка вивчається, і порівняння їх з елементами культури, носіями яких є студенти-іноземці. Тільки після того, як будуть виокремлені елементи, в яких можуть проявлятися відмінності носія однієї культури від носія іншої культури, як раз і можливий “другий мотиваційний сплеск”. В основі цього “другого мотиваційного сплеску” лежать психологічні механізми інтересу до всього того, що відрізняє носіїв різних етносів.

Необхідно підкреслити, що у зв'язку з процесами глобалізації, які відбуваються в сучасному світі та які все більше стають необоротними, у зв'язку з постійним розширенням міжкультурних контактів, культурні відмінності між представниками країн, що знаходяться приблизно на одному щаблі соціально-економічного розвитку, відносно невеликі. “Ті ж нові специфічні явища культури, що з'являються в тій або іншій етнічній одиниці, дуже швидко стають надбанням інших народів” [1, с. 8]. До цього хіба можна додати, що найбільш помітні вони між носіями різних континентів: Європи – Азії, країн Близького Сходу – Африки.

Вибір викладачами будь-якої мови як іноземної тих або інших культурологічних елементів для порівняльного аналізу через мову, що вивчається, а також їх осмислення та сприйняття обов'язково повинні ґрунтуватися на специфіці базового культурного знання студента-іноземця, тобто на його соціалізації.

Під соціалізацією ми, слідом за Є.В. Соколовим, розуміємо “засвоєння обов'язкового мінімуму культури суспільства” [4, с. 68]. У процесі соціалізації людина адаптується до умов соціуму, культури, норм, що формуються впродовж життєдіяльності суспільства, і своєю активністю перетворює їх на власні цінності, орієнтації, установки тощо. Чи не найважливіша роль у процесі соціалізації індивідів належить мові. Це зумовлено тим, що в мові сконцентровано соціальний досвід попередніх поколінь й усього

людства. Оволодіваючи мовою, людина привласнює цей досвід, робить його складовою своєї особистості. Усе це відображається в процесах спілкування, яке в кожній культурі має свої особистості. Процес оволодіння людиною культурою суспільства відбувається не спонтанно, а контролюється цим суспільством. Культурні знання засвоюються особистістю в тому обсязі й настільки глибоко, наскільки це необхідно для рольової діяльності, яка формує її рольовий репертуар (студента, керівника тощо). Одна з ролей особистості – національна, яка формується на перших етапах соціалізації завдяки родинному вихованню та вихованню оточенням.

Як вважають деякі етнолінгвісти, людина сприймає світ крізь категорії рідної мови, яка пронизана неповторним народним духом. Звідси виток теорії лінгвістичної відносності, сутність якої полягає у визнанні повної залежності мислення та поведінки людини від структури мови, якою людина послуговується від моменту свого народження. Ми, слідом за переважною більшістю дослідників, вважаємо, що когнітивна діяльність людини певною мірою визначається мовою, оскільки в пізнавальних процесах істотну роль відіграє наука, практична та перцептивна діяльність людини, які формують поняттєву картину світу. Вона не завжди відповідає мовній картині світу.

У процесі комунікації важливого значення набуває не тільки універсальне, а й ідіоетнічне спілкування. Як зазначає сучасний американський дослідник Д. Хамс, люди, які належать до різних культур, володіють особливими комунікативними системами, а не одними й тими самими природними комунікативними можливостями лише з різними звичаями. Культурні цінності й вірування створюють мовну реальність.

Існує національна культурна специфіка вербальної та невербальної поведінки представників різних культурномовних спільнот, яка виявляється насамперед в особливій системній комбінаториці елементів досвіду, які можуть повторюватися в багатьох культурах. Те, що в одній монокультурній спільноті може виражатися засобами мови, в іншій – засобами паралінгвістики чи ритуалу. Наприклад, в європейській культурі спілкування друзів може відбуватися без слів (привітання кивком голови, жестове запрошення йти поряд, відмова за допомогою жесту тощо), в японській та китайській культурах таке спілкування абсолютно неприпустиме.

Китайському глядачеві, наприклад, досить побачити пофарбоване матово-біле обличчя персонажу, щоб зрозуміти, що це негативний персонаж. У позитивного героя обличчя розмальоване чорною або червоною фарбою. В'єтнамському глядачеві традиційного національного театру “Тео” добре зрозуміла пластика рук акторів – рухів, які безперервно й плавно змінюють один одного, їх називають “квітами рук”. Отже, спілкування носіїв різних ідіоетнічних мов – це не лише знання засобів мовного коду, володіння елементами й категоріями чужої мови. Людина, яка хоче вільно та невимушено спілкуватись з носіями іншої мови, повинна оволодіти також їх культурою, що знайшла своє втілення в цій мові.

Висновки. Отже, безумовним є той факт, що завдяки певному набору елементів культури тієї чи іншої особи студента-іноземця можна зробити висновок про його соціалізацію, тобто про належність його до певної національної культури. Більше того, аналіз набору елементів культури дозволяє нам також зробити висновок про його базовий освітній рівень, про особливості його релігійного і світського виховання, а також про відповідність професійних інтересів обраній спеціальності.

Виходячи з усього вище сказаного, кожний викладач підготовчого факультету, для підтримки мотиваційного рівня до навчання мові країни перебування, повинен досить чітко уявляти собі “етнопортрет” кожного студента-іноземця з урахуванням психологічних особливостей його менталітету.

Загальне уявлення про “етнопортрет” можна скласти лише після того, як буде отримана відповідь на такі питання: яке віросповідання; який базовий освітній рівень; який національний культурний рівень; який загальнокультурний рівень; які знання з

історії свого народу; які знання світової історії; яке уявлення про країну навчання; який соціальний статус студента-іноземця на його батьківщині; вік студента. Тільки отримавши відповіді на поставлені питання й склавши “етнопортрет” студента-іноземця, викладач підготовчого відділення зможе набагато ефективніше здійснювати процес навчання мові, використовуючи культурний багаж студента й культурні відмінності.

Абсолютно очевидно, що врахування культурних відмінностей повинно відбуватися досить обережно, можна навіть сказати дозовано. Дозованість врахування культурних відмінностей залежить, перш за все, від рівня оволодіння студентом-іноземцем мови й цілей, що стоять як перед ним, так і перед викладачем. Так, на початковому етапі навчання (підготовчий факультет) мова може йтися лише про нейтральне порівняння культурних відмінностей на рівні їх констатації. Це пов'язано навіть не стільки з обмеженням лексичного запасу студентів-іноземців, скільки з недостатнім знанням “етнопортрету” середньостатистичного носія мови країни навчання і, як слідство, психологічною настороженістю до сприйняття нової культури. Така настороженість ґрунтується на особливостях психологічного сприйняття всього нового, оскільки все нове руйнує звичне, тобто те, що до цього часу було “правильним”.

Перспективи подальших досліджень. З огляду на те, що міжкультурний контакт є важливим елементом мотивації в навчанні будь-якої мови як іноземній на початковому етапі, його використання забезпечує “другий мотиваційний сплеск” стосовно мови, що вивчається. Порівняння культурних відмінностей на рівні “зіткнення” двох різних культур дозволяє успішно встановлювати міжкультурний контакт викладача зі студентом-іноземцем. А допоміжним інструментом для здійснення міжкультурного контакту може слугувати “етнопортрет” студента-іноземця, який на сьогодні є недостатньо дослідженим.

Використана література:

1. Бромлей Ю. В. Этнические функции культуры и этнография // Этнознаковые функции культуры. – М., 1991. – С. 5-22.
2. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. – М. : Русский язык, 1990. – 246 с.
3. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка // Известия Академии наук: Серия литературы и языка. – Т. 52. – 1993. – № 1. – С. 3-9.
4. Соколов Э. В. Понятие, сущность и основные функции культуры. – Л., 1989. – 83 с.
5. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : учеб. пособие. – М. : Слово/Slovo, 2000. – 624 с.

Бондаренко В. В., Бондаренко Л. Н. Межкультурный контакт как фактор мотивации при изучении языка страны пребывания как иностранного.

В статье исследуются проблемы и закономерности формирования мотивационного обеспечения при изучении языка страны пребывания как иностранного у студентов-иностранцев подготовительных факультетов высших учебных заведений. Авторы предлагают решение данной проблемы через определение “этнопортрета” и сравнение культурной системы студента-иностранца с культурой страны обучения.

Ключевые слова: студент-иностранец, этнопортрет, культура, страна обучения, языковой барьер, культурный барьер, язык обучения, страна пребывания.

Bondarenko V. V., Bondarenko L. N. Intercultural Communication as a Factor in Motivation in Teaching Any Language as Foreign

The problems and regularities of providing the process of teaching the language of the country residence as foreign to foreign students of the preparatory departments of universities with motivation development are examined in the article. The authors suggest solving the problems through defining the term “ethnic portrait” and comparing the cultural systems of foreign students’ native countries with those ones of the countries of studies.

Keywords: foreign student, ethnic portrait, culture, country of studies, language barrier, learning language, country residence.